

ANII URII

H.-R. Patapievici – născut la 18 martie 1957 (București). Studii de fizică (1977–1981; diplomă de specializare 1982), cercetător științific (1986–1994), asistent universitar (1990–1994), director de studii (1994–1996), membru în colegiul Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (CNSAS, 2000–2005), președinte al Institutului Cultural Român (ICR, 2005–2012). Președinte Artmark (din 2015). Cercetător privat în istoria ideilor. Scriitor. Realizator TV. Director al revistei ID – *Idei în Dialog* (2004–2009). A susținut cursuri de istoria științei și de istoria ideilor (Universitatea București). Membru al Grupului pentru Dialog Social (GDS); al Uniunii Scriitorilor din România (USR); al PEN Club. Membru fondator al Societății Academice Române (SAR) și al Grupului de Cercetare a Fundamentelor Modernității Europene (Universitatea București și New Europe College). Membru de onoare al Institutului Ludwig von Mises – România.

Debut în presă – 1992 (*Contrapunct*). Colaborări la 22, *LA&I*, *Dilema*, *Orizont*, *Vatra*, *Secolul 20*. Rubrici permanente la 22 (1993–2003), *LA&I* (2003–2004) și *Dilema Veche* (2004–2005), ID – *Idei în Dialog* (2004–2009). Editorialist la *Evenimentul Zilei* (2006–2010).

Cărți publicate: *Cerul văzut prin lentilă*, Nemira, 1995 (Premiul pentru eseu al Editurii Nemira, 1993; Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, 1995); Polirom, 2002. *Zbor în bătaia săgeții*, Humanitas, 1995; traducere în engleză: *Flying against the Arrow*, CEU Press, 2002. *Politice*, Humanitas, 1996. *Nézz vissza haraggal. A románokról – roman szemmel* (Az előszót Konrád György írta), Pont/Kiadó, Budapest, 1997. *Omul recent*, Humanitas, 2001 (Premiul Uniunii Scriitorilor pentru eseu; Premiul revistei *Cuvântul*; Premiul AER pentru eseu); traducere în spaniolă: *El Hombre reciente*, Áltera, Madrid, 2005. *Ochii Beatricei*, Humanitas, 2004 (Premiul Uniunii Scriitorilor pentru eseu); traducere în italiană: *Gli occhi di Beatrice. Com'era davvero il mondo di Dante?*, Bruno Mondadori, Milano, 2006; traducere în spaniolă: *Los ojos de Beatriz. ¿Cómo era realmente el mundo de Dante?*, Siruela, Madrid, 2007. *Discernământul modernizării*, Humanitas, 2004; *Despre idei și blocaje*, Humanitas, 2007 (cu o nouă prefață, reluat cu titlul *De ce nu avem o piață a ideilor*, Humanitas, 2013); *Ultimul Culiianu*, Humanitas, 2010; *O idee care ne sucește mințile* (în colaborare), Humanitas, 2014; *Partea nevăzută decide totul*, Humanitas, 2015; *Două eseuri despre paradis și o încheiere*, Humanitas, 2018 (Premiul Scriitorului anului 2018).

Traduceri (în colaborare): David Bohm, *Plenitudinea lumii și ordinea ei / The Wholeness and the Implicate Order*, Humanitas, 1995.

Emisiuni TV realizate: *Idei în libertate*, pentru TVR Cultural, 2002–2005 (Premiul Consiliului Național al Audiovizualului, CNA, pentru cea mai bună emisiune culturală a anului 2003; Marele Premiu al Asociației Profesioniștilor de Televiziune, APTR, 2004); *Înapoi la argument*, pentru TVR Cultural, 2006–2012.

**HORIA-ROMAN
PATAPIEVICI**

ANII URII

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Omul care are un leu, spunea Diogene, este un om stăpânit de un leu. Lucrul la care se referea Diogene este sclavia. Nimeni până acum nu a reușit să numească și să descrie natura acestei sclavii.

Guy Davenport

CUPRINS

PREFAȚĂ	
Există undeva o minciună	13
CAPITOLUL I	
Privire înapoi asupra urilor care ne-au zidit în viitorul unde ne aflăm azi	57
1. Cum a început totul	59
2. Fixarea țintei: Traian Băsescu	62
3. Viața de zi cu zi a unui băsist în timpul președinției lui Traian Băsescu	64
4. Decizia de a mă retrace din viața publică	71
5. ICR și colaborarea cu Traian Băsescu	76
6. Schimbarea lui Traian Băsescu	79
7. Institutul Cultural Român	84
8. Libertatea și corectitudinea politică	86
9. Acuzația de lipsă de patriotism	91
10. Ce am făcut la ICR (și ce s-a ales de toate succesele echipei mele)	95
11. Experiența personală a Securității, înainte și după	99
12. Cine e poporul român: o amintire de la Jilava	104
CAPITOLUL II	
Declanșarea războiului româno-român	105
13. Văcăroiu – Demisia! PRM – Dezmembrarea!	107
14. Criză de sistem	110

15. Presa și politica	115
16. Pyrrhus, modelul politicii românești	118
17. Vecinătăți respingătoare.	121
18. Politica și parlamentarii	124
19. Despre criză, pe scurt.	127
20. S-a ales praful.	130
21. Republica prim-ministerială.	134
22. Alegeri și culise	138
23. Dictatura majorității parlamentare.	144
24. Violarea „democratică“ a democrației.	147
25. Sfârșitul primei republici	150
26. Bătălia pentru opinia publică	151
I. Miza luptei politice de azi	153
II. „Intelectualii lui Bănescu“	156
III. De ce intelectualii?	160
IV. Intermezzo. Frauda generică „Adrian Severin“	163
V. Arma stigmatizării.	166
VI. Miza luptei: ocuparea centrului.	169
VII. Sistemul politico-mediatic.	172
27. Cine se află în centru?	175
28. Voluntarismul legislativ	178
29. Ce fel de țară e țara în care trăim?	181
30. Dispozitivul esențial al democrației	184
I. Problema parlamentului, din punct de vedere democratic.	184
II. Problema presei, din punct de vedere democratic	187
II.1. Formularea problemei	187
II.2. Delegarea suveranității către putere și către divertisment	190
II.3. Transformarea într-un instrument politico-mediatic	193

III. Problema cetățeanului, din punct de vedere democratic	196
III.1. Instituția cetățeanului ca șofer responsabil	196
III.2. Cetățenia servilă	199
IV. Partidele politice, din punct de vedere democratic	203
31. Puterea cetățeanului, în oglindă cu puterea politicianului	207
32. Pe mine cine mă apără?	210
33. Cum devine Curtea Constituțională o putere inevitabil politică	213
34. Inexistentul caz „Patapievici și Eminescu“	216
I. Ziarul <i>Ziua</i> sau presa ca împrășcare cu minciună	216
II. Ura și imbecilitatea	219
35. Complicitatea noastră cu politicienii	224
36. Nica Leon & Ion Iliescu	227
37. Despre patriotism	230
I. O fraudă: profesioniștii patriotismului	230
II. În chestiunea patriotismului nostru	233
III. Despre patriotism, în legătură cu Republica Moldova	236
IV. Încă o dată despre patriotism, cu disperare	242
38. Neîncrederea: închisoarea în care trăim	245
39. Ce este o soluție realistă?	248
40. Fii bun până la moarte	251
41. De ce este important să votăm	254
42. Binele comun	257
CAPITOLUL III	
Anii urii	259
43. Supremația televiziunilor, degradarea politicului	261
44. Trei anomalități acceptate ca normalități	264
45. Miza alegerilor și logica alianțelor	267

46. Justiția, politica și o victorie târzie	270
47. Ratingul și consimțământul moral	273
48. Încă o șansă ratată	276
49. Cum face presă cel mai apreciat jurnalist român	279
50. Corabia nebunilor	284
51. Despre clici și elite	287
52. Operațiunea „Ocuparea centrului“	290
I. Deplasarea centrului	290
II. „Ocuparea“ mediilor audio-vizuale	293
III. Formarea centrului postdecembrist, după Revoluție	296
IV. De la „Cei 322“ ai suspendării la o nouă alianță pentru „ocuparea“ puterii	300
V. Regimul Iliescu și Noua Alianță. Redefinirea noului centru	303
VI. Note pentru Ocuparea centrului	306
53. Represalii instituționale: Guvernul împotriva ICR	313
54. Discursurile de ură.	316
55. Bilanț înaintea alegerilor	319
56. Bilanț după primele trei zile ale alegerilor.	323
57. Avem o țară, cum procedăm?	326
58. Ipocrizii, imposturi și gândiri întrerupte	329
59. Dezastru și biciclistism	333
60. Un exercițiu de raportare rațională la politică.	337
61. Jurnaliști, opriți degradarea din mediul jurnalistic!.	341
62. Prezumția de vinovăție bate unde-i place	345
63. Dictatorul prezidențial.	348
64. Editorialiștii prezidențiali: o contribuție la „catehismul indiscutabil“ al dnei Mușat	351
65. Suntem mereu complet descoperiți	354
66. Marxismul și românii.	358
67. Călare pe caii cei mari ai ignoranței	362
68. Învingătorii nu câștigă nimic	365

69. Cultura democratică și consensul urii	369
70. Despre ura care s-a încetățenit printre noi	373
71. Salt în abjecție	379
72. Este Traian Băsescu un scelerat?	383
73. Nu e doar distracție: e pielea noastră în joc	387
74. Voltaire și principiul societății respirabile.	391
75. Manipularea prin „Noi vrem respect!“	394
76. Pentru a treia oară împreună (ei, nu noi)	398
77. Președintele-notar	402
78. Dorința de nimicire	405
79. România otrăvită	409
80. Putoarea din subteranele vieții noastre publice.	412
81. Captivi în irealitatea imediată	415
82. O analiză logică a paranoiei	419
83. „Proiectul Iohannis“ – șantajul emoțional cu fantasma neamțului cinstit	424
84. Pe ușa din dos	428
85. Delirul generalizat	432
86. Bilanț 2009	436
I. Succesul mediatic al coaliției anti-Băsescu	436
II. Afirmarea oligarhilor ca stat al statului. Coruperea presei din interior.	440
III. Consolidarea Noii Alianțe.	443
87. Justiția de la noi (nu a noastră)	446
88. Iarna netrebniciei noastre.	450
89. Instituția inadecvării la obiect	453
90. PSD, radiografia tuturor partidelor	456
91. Autoportret de națiune sub formă de groapă	459
92. Requiem pentru ultimul partid istoric	462
93. Pe umerii cui stă salvarea	466
94. Fărădelegile comise cu legea.	469
95. Zgomotul și furia.	472
96. Alunecarea spre violență.	475

97. Curtea Constituțională	479
I. Ieșirea conflictelor politice din culise	479
II. Monopolul politico-juridic	482
98. Exercițiu de clarificare în două părți.	486
I. Tabloul general	486
II. După zgomot, furia. Și, în final, ura	489
Notă asupra ediției	495

PREFAȚĂ

Există undeva o minciună

(2012–2018)

În 1946, Orwell spunea că scrie pentru că există minciuni pe care vrea să le denunțe și fapte asupra cărora vrea să atragă atenția; în primul rând, spunea el, doresc să fac să se audă o voce.¹

Am scris multe dintre articolele cuprinse în această carte cu același sentiment: că există undeva o minciună și că sunt dator, față de cei care nu o văd ori se complac în ea, să o scot la iveală – sau, mai bine spus, să o dau în vileag.

Devenită prin mistificare și distorsiune ortodoxia morală a unor politici din ce în ce mai agresive, minciuna asta ne-a marcat viețile atunci și continuă să ni le infecteze acum. Atunci propovăduia eliberarea de o dictatură care nu exista, acum profesează eliberarea de o conspirație, a statului paralel, care nu există.

Scopul, atunci și acum, era controlul statului. Ocuparea lui era numai o etapă. Pentru a fi permanentă, ocuparea trebuia urmată de transformarea sistemului legal într-un sistem de legalizare a ilegalității. În *Faust II*, Goethe vorbea de o fărâdelege impusă în mod legal.² Este chiar fenomenul de

1. *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell*, Sonia Orwell și Ian Angus (ed.), vol. I (*An Age Like This, 1920–1940*), Harcourt, Brace & World, Inc., New York, 1968, p. 6.

2. „Das Ungesetz gesetzlich überwaltet“. Iată citatul complet (*Faust II*, vv. 4782–4786): „Wer schaut hinab von diesem hohen Raum /

transformare a justiției care se petrece de câțiva ani sub ochii noștri uluiți și neputincioși și al cărui mecanism constă în aducerea justiției la nivelul intereselor de partid și legalizarea abuzurilor derivate din ele prin scoaterea în afara legii a sancțiunilor legale prevăzute împotriva lor.

Ca întotdeauna când ajung psihoze colective, minciunile au nevoie de limbajul politicii pentru a se recomanda ca adevăr și pentru a putea conferi respectabilitate fărădelegilor pe care le promovează. Dar, pentru a deveni psihoze, minciunilor nu le ajunge doar limbajul politicii. Le mai trebuie ceva, un alibi emoțional mai puternic decât politica, cum ar fi frica sau amenințarea sau sentimentul unei mari nedreptăți.

În acei ani, pe care i-am denumit anii urii, amenințarea cu dictatura a fost transformată, prin alimentarea ei cu terori închipuite¹ și cu insecurități reale², în sentimentul unei mari nedreptăți sociale, care, prin exersare, a preschimbat temerile legate de insecuritate într-o insașiabilă și agresivă justificare de sine a urii. Noi toți trăiam pe atunci în urgența pe care ne-o impunea zilnic alianța dintre politică și televiziuni, de parcă am fi fost clipă de clipă rechiziționați pe câmpul de luptă de o forță de ocupație a sufletelor noastre, care ne soma, ne soma, ne soma. Ura față de dușmanul desemnat de complexul politico-mediatic era elementul emoțional de

Ins weite Reich, ihm scheint's ein schwerer Traum, / Wo Mißgestalt in Mißgestalten schaltet, / Das Ungesetz gesetzlich überwaltet, / Und eine Welt des Irrthums sich entfaltet.“ În traducere liberă: dacă ne uităm de undeva de sus la ce se întâmplă pe întinsul lumii noastre, totul ne apare ca un vis greu, un coșmar: e o lume unde cel deformat deformează totul, fărădelegea e impusă legal, iar erorile proliferază libere.

1. Dictatura, regimul autoritar, distrugerea democrației etc.
2. Tăierile salariale, reducerile de personal, politicile severe de depășire a crizei, criza economică însăși și luptele politice crâncene și permanente.

inițiere, mobilizare și solidaritate, care își găseau sensul și împlinirea în lupta pentru eliminarea și exterminarea lui. Presiunea morală a înrolării și excluderii era enormă. Mulți i-am căzut victimă, îmbrățișând ura ca pe o salvare a viitorului și o justificare a prezentului.

Aceasta este minciuna pe care m-am simțit dator să o denunț.

*

Zece ani am cunoscut libertatea (1990–1999), treisprezece serviciul public (2000–2012), iar opt ani ura publică (2007–2014).

*

Am descoperit ura veritabilă, care e ura față de tine ca om, odată cu primul scuipat în față. Era în 1996, o zi după denunțul făcut de Cristian Tudor Popescu împotriva mea, pe prima pagină a cotidianului *Adevărul*, unde mă acuza că nu simt românește și că de fapt îmi batjocoresc mama (izolând el primul citatul ritual din *Politice*, de la p. 63, care apoi avea să fie reluat de toți intransigenții, devenind ulterior viral pe internet).

Cine nu a fost scuipat, urmărit, calomniat, amenințat cu moartea nu știe ce este ura. Când te duci la mormântul părinților tăi și descoperi că crucea tatălui tău a fost profanată cu inscripții care reproduc minciunile spuse despre tine, te clatini pe picioare, ești năucit: pe moment, neputința depășește durerea; sentimentul de pângărire covârșește indignarea; iar gustul de cenușă al zădărniciilor dizolvă dorința de a face ceva.

Ca atare, nu am știut ce este ura până nu am simțit-o pe pielea mea. Ura, la fel ca iubirea, nu poate fi înțeleasă din cărți sau din relatări. Dar între ură și iubire există o diferență notabilă: nu știi ce este ura până nu ești urât; în schimb, nu știi ce

este iubirea până nu iubești. Astfel, iubirea își dezvăluie ființa în sens invers cu ura: ca să cunoști ura trebuie să devii obiect; ca să cunoști iubirea trebuie să fii subiect. Ura te transformă în obiect, iubirea face din tine un subiect.

*

Ura înseamnă agresiune. Înseamnă sete de nimicire. Înseamnă convingerea că dreptatea ta are tot dreptul să suprimă dreptatea celui urât. Omul urât nu este doar un om detestat: este un om pe care decăderea din îngăduințele la care au dreptul oamenii normali îl condamnă să nu mai aibă dreptul la nici un recurs. Omul urât este și judecat, și condamnat, și executat dintr-o singură mișcare a sentimentului. Este omul căruia i se refuză fără drept de apel dreptul la orice apel.

Orice ură este dată la pachet cu certitudinea care o asigură că nu are nevoie de nici un argument pentru a avea dreptate împotriva celui urât. Ura nu are nevoie de temeieri, are nevoie numai de prilejuri – nu pentru a se manifesta, ci pentru a lovi.

*

Dacă ar fi să detaliez etapele urii publice, de la prima flegmă la ultima interpelare, la metrou, le-aș însoți de acest citat din Aleksander Wat: „De ce mă urau atât de mult? Nu fiindcă eram evreu, nici din cauza reputației mele de comunist, de multă vreme și în mod evident absurdă: nu le era teamă de mine. [...] Certați de moarte între ei, față de mine [...] se simțeau dintr-odată o colectivitate. În mine urau colectivitatea lor. Nu doreau un martor. Dacă ar fi fost *urki*, m-ar fi asfixiat cu pătura.”¹ Aceste cuvinte, în domeniul moralei, sunt de o mare precizie *tehnică*.

1. Aleksander Wat, *Secolul meu. Confesiunile unui intelectual european. Convorbiri cu Czesław Miłosz*, prefață de Czesław Miłosz,

*

O căutare pe internet după „patapievici“ scoate imediat la iveală că cele mai frecvente moduri de căutare legate de numele meu sunt asocierile „patapievici evreu“, „patapievici eminescu“, „patapievici politice“. Românii sunt obsedați, când vine vorba de mine, de faptul că aș fi evreu (și dacă aș fi, ce ar fi?! – dar nu sunt), că aș fi un denigrator al lui Eminescu (nu sunt; dar dacă l-aș fi criticat în fel și chip, atunci ce, ar trebui să fiu omorât?!), că am batjocorit poporul român în cartea mea *Politice* (nu am făcut-o; dar dacă aș fi făcut-o, ce?! – ar trebui să fiu asasinat, așa cum a fost asasinat Yitzak Rabin de un naționalist și un fundamentalist evreu și cum a pretins Nicolae Breban că ar trebui să fiu, dacă poporul român ar fi demn precum cel polonez? Așa ar trebui?!). Dar nu numai atât. Oricare dintre aceste căutări ar fi selectată, link-urile care domină, adică cele mai accesate când e vorba de mine, sunt cele în care sunt zugrăvit ca monstru, ca jidan, ca lichea, ca antiromân, ca plagiator, ca băsist, ca sinecurist, ca pornograf, ca ponei roz, ca zvastică etc. Calomniile, adică stigmatizările, uciderea în efigie, construcțiile fantasmaticale ale urii. Cineva care ar dori să afle ceva despre mine tastând pe Google numele meu ar afla, în primul rând, ce spun calomniatorii mei că sunt. Cele mai numeroase căutări după numele meu, de fapt, au încetat să mai trimită la ce am spus sau făcut eu, ci trimit la calomniatorii mei. E portretul lor, substituit chipului meu, pe care îndârjirea lor (și politica Google a ocurențelor) l-a înlocuit cu al lor. În ce mă privește, prin frecvența acestor căutări și acestor postări, ei, cei care mă urăsc și mă calomniază, fac legea. Ce spun eu nu se mai

traducere din polonă și note de Constantin Geambașu, Humanitas, București, 2014, p. 362. *Urki* erau criminalii profesioniști, ucigașii.

aude, nu se mai postează, nu se mai cotează și nu mai con-
tează. În ce mă privește, eu nu mai am voce. Referitor la
mine, vocile care se aud sunt ale detractorilor mei, care își
construiesc o imagine publică de intransigență morală pe ura
revărsată împotriva mea și a altora.

*

Când sunt confruntat cu o nouă dezlănțuire spontană de ură
sunt de fiecare dată consternat. Prospețimea ei, felul genuin
în care îmi e aruncată în față, faptul că se ivește din simpla
mea identificare vizuală pe stradă sau în magazin, și că țâșnește
irepresibilă, fără să poată fi oprită de politețe, de uzanțele
sociale ori de sfiala față de scandal, îndârjirea cu care se agață
de mine pentru a mă sfâșia și anihila, toate astea mă lasă de
fiecare dată mut. La asta se adaugă felul zgomotos și agresiv
cu care acești oameni își manifestă convingerea nestrămutată
că știu totul despre mine, pur și simplu în virtutea faptului
că mă detestă. E un fenomen general, de care mă ciocnesc ori
de câte ori sunt agățat pe stradă ca să mi se comunice că aș
face mai bine să dispar: cei care mă detestă cred că știu totul
despre mine. Ura îi face și sapienți, și omniscienți. E uluitor.
A ști ceva rău despre cineva (sau a crede că știi) îți dă, la noi,
un straniu aer de superioritate față de semenul tău. Simplul
fapt de a-l detesta te ridică deasupra lui. E ca și când numai
știind lucrurile cele mai rele despre semenii noștri ne-am pu-
tea dovedi superioritatea față de ei. Așa se explică probabil
sensibilitatea noastră bezmetică față de bârfă și înclinarea de
a o practica nemăsurat, inclusiv (sau mai ales) față de priete-
nii noștri cei mai buni. Viciul românesc *par excellence* e
plăcerea de a ne înmuia limba în sângele aproapelui.

*

Mi-am făcut mulți dușmani. Nu toți sunt de calitate. De fapt, *majoritatea* sunt de cea mai proastă calitate. Dar fenomenul tipic, care definește temperatura morală sau caracterul vremurilor pe care le trăim, constă în faptul că tonul e dat, în societate, de această majoritate sordidă. Nu existența Antenei 3 este problema: audiența ei este problema. Și, dacă ar fi doar audiența de rating, încă ar mai fi ce ar mai fi. Dar Antena este *trendsetter*, ea fixează standardul jurnalistic: toți o imită, toți emulează cu metodele ei, toți vor să ajungă să facă la fel de bine tot ceea ce face ea foarte bine în rău. Așa cum toți jurnaliștii l-au imitat pe Cristian Tudor Popescu timp de cincisprezece ani după Revoluție, toate televiziunile imită Antena 3 de zece ani încoace. Sigur că a spune asta te face dușmanul poporului și al jurnaliștilor. Dar, dacă e întotdeauna o eroare să subestimezi, în înțelegerea lucrurilor omenești, prostia, e la fel de greșit a subestima inteligența. Ea e mereu aici, în preajmă, asemenea istoricului necruțător care îl va pune pe tiran la locul josnic pe care îl merită¹, și te salvează când te aștepți mai puțin.

*

József Maria Bocheński, un logician polonez (și călugăr dominican), spunea că numai într-un sistem dictatorial oamenii

1. „Lorsque dans le silence de l'abjection, l'on n'entend plus retentir que la chaîne de l'esclave et de la voix du délateur, lorsque tout tremble devant le tyran, et qu'il est aussi dangereux d'encourir sa faveur que de mériter sa disgrâce, l'historien paraît chargé de la vengeance des peuples. C'est en vain que Néron prospère, Tacite est déjà né dans l'Empire ; il croît inconnu auprès des cendres de Germanicus, et déjà l'intègre Providence a livré à un enfant obscur la gloire du maître du monde“ (Chateaubriand, *Mercure de France*, tome 29, 7 iulie 1807; *Mémoire d'outre-tombe*, partea a II-a, cartea a XVI-a, cap. 10).

sunt lipsiți de posibilitatea de a se apăra de imbecili.¹ Fie democrația noastră îl dezmente, fie trebuie înțeles mai bine care poate fi sursa unei dictaturi, în democrație. Ideea este că regimul politic democratic nu exclude proliferarea, înăuntru său, a dictaturilor, a unor forme mai marcate de autoritarism și inflexibilitate (resimțite ca nejustificate și ilegitime). Am putea deci spune că noi trăim, în democrație, tot felul de dictaturi. Unele, de pildă, ne lipsesc de posibilitatea de a ne apăra de imbecili. Și asta nu înseamnă că am ieșit din democrație, ci doar că democrația nu exclude proliferarea, înăuntru ei, a dictaturilor. Am trăit-o și o trăim pe pielea noastră.

*

Două corpuri profesionale au furnizat societății noastre cele mai semnificative și mai usturătoare eșecuri intelectuale: corpul jurnaliștilor, pentru că și-au privit meseria ca pe un mecanism de a produce rapid bani personali, în loc să o asume ca pe o nobilă vocație a adevărului pus la dispoziția opiniei publice; și corpul politologilor, al specialiștilor în științe politice, al „politiștilor“ (și nu al filozofilor politici: azi, o categorie nefrecventată) – pentru incapacitatea de a gândi situația politică românească în chip profesionist: adică nu ca militanți politici, nu ca imitatori ai formulelor și verdictelor occidentale, nu ca papagali de specialitate, ci ca specialiști inteligenți care gândesc realitățile prezentului prin principiile trecutului și obțin o veritabilă înțelegere a ceea ce se întâmplă, care ne-ar putea ajuta pe toți. Pe cât de jalnică și de nocivă a fost și este prestația morală a jurnalismului din România, pe atât de sterilă

1. *Entre la logique et la foi. Entretiens avec Joseph-M. Bochénski recueillis par Jan Parys*, traducere din polonă de Eric Morin-Aguilar, Les Éditions Noir sur Blanc, Montricher, 1990, p. 16.